

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

SZERKESZTŐSÉG,

hova a lap szellemi részét illető minden küldemény intézendő: Fűvészkert-utca 1079.

Megjelen hetenként egyszer, szombaton, egy íven.

Előfizetési ár egész évre 5 frt. félévre 2 frt. 50 kr. Hirdetések díja: 100 szóig 1 frt; 200 szóig 2 frt; a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr; harmadiknál 70 kr. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.

KIADÓ HIVATAL,

hova a lap anyagi dolgaira vonatkozó minden küldemény intézendő: Főiskola, háznagyi hivatal.

Tartalom. Előfizetési felhívás. — Az évvizsgálatokról. Dr. Öreg János. — Tárca. A vallásbölcselet főbb problémái és a biblia. Erdős József. — Közügyeink. Egyházmegyénk életéből. I. A nagy-szalontai ev. ref. egyházmegye köréből. — Egy vallásérelmi ügy története. Tóth Lajos. — Őszinte válasz egy nyílt kérdésre. Kovács Lajos. — Külföld. — Irodalom. — Különfélék. — Hirdetés.

Előfizetési felhívás

a

DEBRECZENI

PROTESTÁNS LAP

1889. évi folyamának második félévére.

Előfizetési ár egész évre 5 frt, félévre 2 frt 50 kr. Kérjük a hátrálékosokat úgy még a múlt évről, mint a jelen év első feléről való tartozásuk mielőbbi kiegyenlítésére, valamint minden előfizetőnket a második félévi előfizetés beküldésére.

Tisztelettel

Debreczen, 1889. junius 29.

Csiky Lajos,
felelős szerkesztő.

Az évvizsgálatokról.

I.

Az iskolai életnek alig van egy-egy fontosabb kérdése az évvizsgálatok ügyénél. Felé is fordult mostanság a közfigyelem. Tanári körökben s szaklapokban váltig vitatják is, mi módon kellene legcélszerűbb megtartásuk módja felől intézkedni. Egyik egy, másik más mó-

dot ajánl; szabad legyen nekem is a magam nézetét e tárgyról előadnom.

Nálunk az évvizsga képesíti a növendéket arra, hogy a következő osztályba általlépjön. Fontos dolog dől el tehát általa; tudniillik az, hogy egy évet veszítsen-e növendékünk, vagy ne, életéből?! Ha e vizsgán vagy vizsgára a kielégítő osztályzatot nyert: mehet tovább. Ha elégtelent, vagy elégteleneket nyert: ismételteti az osztályt. Mivel pedig az év ismétlése nemcsak a növendék idejének, hanem a szüle pénzének is kérdése: könnyen elképzelhető, hogy mennyire érdekli mind a kettőt legalább is a szerény elégséges osztályzat megnyerése.

De bár az évvizsga képesít is a következő osztályba menetelre, azért még sem egyenlő módon tartják meg széles Magyarországon. Némely iskolákban már kész osztályzattal jelennek meg rajta a növendékek s értesítjök a vizsga végén rögtön kiadatik. Itt tehát a vizsgai felelet nem foly be se rontólag, se javítólag az osztályzatra, a mint azt a tanár évközi tapasztalata nyomán megállapította. Másutt a vizsgát vezető elnök szintén osztályoz, s jegyzete a vizsga után tartott értekezleten figyelembe vétetik, tehát a vizsgai felelet rontólag vagy javítólag foly be az osztályzatra.

Egyelőre mellőzöm azt a kérdést, hogy mit tartanék én helyes vizsgálati módnak: lássuk ezen nálunk divatban levőknek előnyeit s hátrányait, mert csak így tűnhetik ki, hogy ezek valamelyikét tanácsos-e megtartanunk, vagy célszerűbb lenne valamely más helyesebb eljárásmodot fogatosítanunk.

Az osztályozással egybe nem kötött u. n. parádés vizsga tökéletesen felesleges, merő időpazarlás. A kik kitalálták, a szüle közönségnek az iskola iránt való érdeklődését vélték felkölthetni vele. Ám nézzen végig valaki egy ily parádés vizsgát, azonnal meggyőződik, hogy épen az a közönség, a melynek kedvéért tartatik, hiányzik tel-

jesen róla. Szüléknek híre-hamvát sem látni rajta. Minek is! Jól tudják, hogy jelenlétük úgy sem folya be fiok osztályzatának javulására. Nem a vizsgán, hanem az osztályzat megállapítását megelőző időben keresik fel tehát az iskolát és a tanárt. S a tanítás iránt való érdeklődésüket azzal mutatják ki, hogy mindennemű úton-módon s mindenféle befolyás mozgósításával arra igyekeznek rá bírni, hogy: adjon gyermeköknek „jó kalkulát”. Megérdemli-e, vagy nem? — azt nem kérdik, sőt ha tudják, hogy nem érdemli, azzal sem törődnek, hanem igenis azzal, hogy jó osztályzatot kapjon s osztályába feljebb haladhasson; ösztöndíját el ne veszítse, vagy ha nincs, szerezhessenek neki. A ki benne nem él a tanári körben, el nem hinné, hogy mi mindent el nem követnek a szülék és növendékek a jó osztályzat elnyeréséért.

Köböl kellene a tanár szívének lenni s tán néha még akkor is meglágyulna e sok rimánkodás hallására és köny látására. Mert az osztályzatért folyik a köny, sőt sokszor, fájdalom, nem csak a köny, hanem a vér is. Már majdnem divatszamba megy, hogy a 4—5. osztályú éretlen gyermek, ha nem kedve szerinti osztályzatot kap, golyót röpítsen mellébe. S midőn a tanár ilyeneket lát, hall, tapasztal, nem indul-e könyörületre s nem engedi-e feljebb hatolni osztályaikban még az olyanokat is, a kik a tanuló nevet sem érdemlik? Ha azután az ily gyöngye csapat az érettségi vizsgáig feljutott: ki venné magára azt a felelősséget, hogy akkor, a midőn már iparos pályára nem alkalmas, végleg megbuktassa? Innét van, hogy nálunk, a ki akar, a ki az egy-két bukást nem restelli, kétségkívül átmegy az érettségi vizsgán.

Hogy teljesen igazságos, méltányos és részrehajlatlan osztályzást vigyen véghez a tanár — holott ezt kívánja tőle a közvélemény — az emberinél magasabb belátással s minden melléktekintetek által megközelíthetetlen jellemzilárdsággal kellene bírnia. Ámde belátásunk korlátoltságát elismerjük. Nem hatolhatunk be tanítványaink elméjébe, szívébe, ennél fogva gyakran tévedünk minden jó szándékunk dacára ítéletünkben, s a tisztelt közvélemény nyomában kész rá, hogy ez emberi gyarlóságból eredő tévedésünkért ránk dobja a kárhoztatás kövét. No de Isten mindentudó s legfőbb jó, mégis hányan zúgolódnak végzése, ítélete ellen! Fáj ugyan a kárhoztatás is az önérzetes tanárnak, de legjobban fáj, ha belátja, hogy emberi gyarlóságból csakugyan tévedett, ugyanazért nem hiszem, hogy ne volna hajlandó bárki is az osztályozással járó felelősség súlyát másokkal megosztani; vagyis bele ne nyugodnék a vizsgai feleletek érdemlegesekül tekintetésébe.

Dr. Öreg János.

T á r c z a.

A vallásbölcsezet főbb problémái és a biblia.

(Folytatás.)

A Paret tárgyalási menetéhez alkalmazkodik az újabbak közül Peip (Rel. phil. Gütersloh 1879.), míg Kovács Ödön a vallások történetének tárgyalásánál genetikus módszert követve, a három nagy nyelvcsalád (turáni, árja, sémi) analogiája szerint a vallásformákat is három főcsoportba osztva ismerteti, noha, mint maga is érinti, számos vallásalak van, mely e három közül egyikkel sem áll történeti összefüggésben. Ugyanő hangsúlyozva a fejlettségi fokozat szerinti osztályozás speculativ elvét, a vallás legkezdetlegesebb nyilatkozatát bizonyos öntudatlansági jelenségnek tartja, mely mint a végesnek önmagáról való sejtelmé úgy nyer határozottabb alakot, ha a végetlen eszméje tárgyhoz köttetik (feticismus, samanismus). A második stadiumon már a phantasia és reflexió működése észlelhető, így a turáni és sémi, különösen az árja vallásban, melynek ázsiai formái a brahmanismus, buddhismus, zend vallás; európai formái az ősgermán, görög és római. A phantasia és reflexió tevékenysége következtében szülemlett közvetlen természetimádás azonban akkor nyert állandóbb alakot, midőn az isteni concret formulázást nyert. Ez történt symbolizáló (egyiptomi), mythologiai (óind, syrofeniciai, germán, római, görög) és theokratiai irányban, mely utóbbi fejlődési stadiumon már a mythologiai elem eltűnik s magok a symbolumok az állami intézmények egyes alakzataihoz fűződnek; így a sémi nagy államok Assur és Babel vallásaiban a legdurvább alakban, a chinai vallásban pedig a legtökéletesebb kifejelettségben. Ide számítja Izrael vallását is a nyolczadik századig. A további processus folyamán már előtérbe lép a végetlen szellem tudata s az erkölcsi törvény, mint isteni akarat (4. stádium). Most aztán a tan és élet, a doctrinalis és moralis elem tör diadalra, minek következtében a dogmatismus és legalitás elvei lesznek irányadók (brahmanismus, buddhismus, zend, zsidó és mohamedán vallás). Legmagasabb fejlettségi fokon végre (5. stádium) a vallásos szellem áttöri mind e korlátokat és oly vallást óhajt, „melyben Istenről való tudását közvetlenül saját, a végetlentől áthatott lelkéből, Isten lelkének az ő lelkében történő kijelentéséből merítse”. És „ez a tökéletes alakja a vallásnak a tiszta és keresztyénségben valósult meg, mely — úgy mond — a Jézus vallása volt s a mely mint élő eszmény, az egész keresztyén világ előtt lebeg”. (Kovács „A vall. bölc. kézikönyve“ 18. §.).

Az eddig érintett nevezetesebb és kétségkívül tudományos értékű csoportosítások speculativ alapon nyugosznak bár, mindamellett többé-kevésbé vonatkozásban állanak azokkal a régibb keletű közönséges felosztásokkal, melyek a tudományos felosztás alapjául ugyan nem szolgálhatnak, de még sem ignorálhatók. Régebben ugyanis az összes vallásokat, az igaz és hamis vallás két főcsoportjába osztották be. Ez azonban teljesen subjectiv jellegű osztályozás. Mert ugyan mi képezheti az igazság megítélésének mértékét? Minden vallásban van bizonyos igaz tartalom, melynek hiánya mellett nem lehetne vallásnak nevezni. S ha bármely vallást absolut, igaz vallásnak ismernék el: azzal szemben minden más vallásformát hamisnak kellene nyilvánítani, a mi tudományos felosztásnál túlzott negatióra vezethetne.

Egy másik felosztás szerint vannak kijelentett és nem-kijelentett vallások. E felosztás hiányos annyiban, mert minden fejlettebb vallásban, sőt az egyházi atyák helyes megjegyzése szerint, a pogányok vallásaiban is el kell ismernünk az isteni kijelentés bizonyos mozzanatait, a mint hogy csakugyan minden ismert vallásrendszer egyenesen isteni kijelentésre viszi vissza eredetét. Így hát az isteni elem többé-kevésbé minden vallásban feltalálható levén, e megkülönböztetés szerint nem jelölhető meg az a határvonal, mely az egyes rendszereket egymástól szorosán elválaszthatná. Ezen kívül a kijelentés tartalmi és alakai, objectiv és subjectiv tényezői oly elválhatlan kapcsolatban vannak, hogy a kettő elkülönítése alig lehetséges. Nevezetesen a kijelentés isteni eleme rendszerint érzékelhető, azaz emberi alakban nyer kifejezést, tehát az emberi szellem közvetítése útján terjesztetik elő az, a mi a vallásban isteni. E kölcsönhatás következtében nem állapítható meg a kijelentett és nem-kijelentett vallásokra való felosztás helyes kriteriuma.

Mi tehát a felmutatott tudományos és népszerű, gyakorlati felosztásokat figyelembe véve, azt véljük, hogy tisztán speculativ kiindulási elvek alapján nem érhetjük el a helyes osztályozást. Multhatatlanul tekintettel kell lennünk a kijelentés okmányának, mint a vallások őseredetére nézve legmegbízhatóbb forrásműnek előadására. És így kiindulunk a vallásnak lényegéből, tartalmából, az imádat egyedüli tárgyának természetéből, a mi minden vallásnak fundamentuma, kezdete és célja. A biblia úgy ismeri a monotheismust, mint legősibb formáját minden vallásnak. Egy egyedüli lényhez fűződött az emberiség őskorának vallási és erkölcsi tudata, a minek elhomályosultával azután létrejött az egy Isten és a megosztott lét imáadásának óriási ellentéte s az addig egységes központ, melyben minden cél és létök összpontosult, több külön részre fozlott szét a polytheismusban. Nem képzelhető nagyobb ellentét, mint a monotheismus és polytheismus között. E két rendszer örök küzdelme csakis az isteni örök világcél megvalósulásával ér véget. Ez objectiv ellentét alapján, az összes létező vallásokat a monotheismus és polytheismus két főcsoportjába soroljuk. A monotheismust alkotja: Izrael vallása, mint alapvető, előkészítő üdvintézmény, és a Jézus vallása, vagyis helyesebben mondva, a kereszténység mint abszolút vallás. Az iszlám, mint a kettőnek lánczolatossá egybefüggését zavaró s a kettőnek elveiből egyoldalúlag összeállított exclusiv morál-rendszer, csakis e két főrendszer után vehető tekintetbe. A polytheismusban megkülönböztetjük: a) a rendszeretlen polytheismust, hol az isteninek az emberi fölött való létezhetése pusztán homályos sejtelem és a természeti tárgyaknak bálványozása merőben öntudatlan (feticismus, samanismus, astrolatria); b) a rendszeres polytheismust, melynek főjellemonása az isteninek és emberinek ellentétei kiegyenlítésére irányuló törekvés. Törekvés annyiban, mert az istentudat még itt kötve levén a természethez: részint mint a külvilág megistenítése, természetpantheismus (vedavallás, brahmaismus); részint mint a természeti élet ellentéteinek érzékeltetése (egyiptomi); részint mint az emberi élet erkölcsi s természeti phasisainak idealizálása (görög, római) jut kifejezésre. Egészen sajátos jelenség a persák, vagyis tulajdonképen a zend nép vallása, melyben a vallási képzetek jóval túlnyomóbb erkölcsi elemet tartalmaznak, mint más polytheistikus vallások, miért is e rendszert erkölcsi dualismusként nevezhetnők. Sokkal magasabb színvonalon állónak tartható végül az ó germán vallás és a budhismus. És pedig azért, mert a természet és megosztott

erkölcsi élet felett uralkodó istenek véges voltáról alkotott képzet egy polytheistikus rendszerben sem nyert oly nyomatékos kifejezést, mint az ó germán rendszerben, a mely tehát ily módon a természetvallás véges és elégtelen voltát tény gyanánt mutatván fel, mintegy útal ama tökéletes vallásra, mely az universon följött álló végetlen fővalóság imáadására vezérel. Ennek a rendszernek subjectiv színűzetű pendantja a budhismus. (Lényegét behatóan tünteti föl Burnouf nevezetes munkája: „Introduction à l'histoire du bouddhisme indien“, Paris 1844.). Már itt a természeti világ teljesen megfosztatik az isteni jellegtől, viszont az egyes ember, a maga öntudatának és akaratának végképeni megsemmisülése árán nyerheti el a földi nyomorúságból való váltságot. E túlnyomóan erkölcsi tartalmú rendszer, mely ott végződik, a hol az igazi vallás még csak kezdetét veszi, nem egyéb, mint a tisztán negatív váltság vallása.

És most, a monotheismusnak, mint a par excellence kijelentésen alapuló rendszernek két főépületét, valamint annak elkorcsosulását, továbbá a polytheismusnak, azaz a természetvallás különböző alakzatainak osztályozását röviden körvonalozván: kísérsük meg az összes vallásrendszereket kivétel nélkül érdeklő ama sarkalatos és központi fontosságú vallásbölcseleti problémát felmutatni, illetőleg megoldani, mely „a szabadság és szükségesség“ neve alatt ismeretes.

Erdős József.

(Folyt. köv.)

Közügyeink.

Egyházmegyéink életéből.

I. A nagy-szalontai ev. ref. egyházmegye köréből.

A n.-szalontai egyházmegye f. évi április 11-én tartá közgyűlését N.-Szalontán. A beküldött jegyzőkönyvből közöljük az esperesi jelentés következő közérdekű részleteit.

Valláserkölcsi állapot. Ha a közönséges istenitisztelet gyakorlásából, mint a vallásos buzgóság külső nyilvánulásából lehet következtetnünk magára a vallásosságra: úgy az egyházmegyénk egyházaiban általában megörvendeztetőnek, sőt dicséretesnek mondható; mennyiben úgy az ünnepnapok, mint a vasárnapok délelőttjén, a közönséges istenitisztelet gyakorlásában, általában dicséretes buzgókodás észlelhető, melyet több helyütt még mindig megzavar az, hogy a vásárok vasárnap tartatnak. A nagyobb munka idején, ha land is ezen buzgóság a délutáni, még inkább a köznapi istenitisztelet alkalmával, de láthatólag örvendetes emelkedést és benső érdeklődést mutat a munka szünetelése idején tartatni szokott bibliamagyarázatoknál. Vasárnap délután egyházmegyénk 29 egyházában kátémagyarázat, 5-ben bibliamagyarázat, 6-ban felváltva e kettő, 3-ban egyszerű könyörgés tartatik. Köznapi reggelenként mindennap 24 egyházban, 8 egyházban hetenként kétszer, csak bűnbánati héten 7-ben tartatik istenitisztelet, 4-ben egyszer sem. Köznapi délután naponként 5 egyházban tartatik istenitisztelet, 38-ban nem. Köznapi bibliamagyarázat tartatott 23 egyházban, 20-ban nem. Urvasoráztak 24 egyházban, hol ez nyilvántartatott, 26,066-an.

Az erkölcsi állapotok megítélésére szolgáljanak a következő adatok: törvénytelen szülöttek száma 278 (3576 szülött

közül); törvénytelenül együtt él, mennyire ez kipuhatható volt, 263; visszas házas volt 91, kik közül lelkészi békéltetés folytán kibékült 31, elvált 32; hozzánk áttért 19; kitért 3; vegyes házasság 100; nazarénus vagy más secta hívei vannak 10 helyen, épen úgy, mint tavaly; számuk azonban — a rajongásig üzött térítési mánia daczára is — általában apadóban van s ott, hol az ujság ingerét elvesztették, hatásuk nincs, habár türelmetlen viselkedésük több helyütt alapjában támadja meg a családi békét és a társadalmi rendet. Botránys bűneset 3 helyen fordult elő, mi kétségtelenül az erkölcsi állapot javulását jelzi a mult esztendőkhöz képest.

Iskola ügy. A 6—12 éves 8458 tanköteles közül iskolába jár 7615; a 13—15 éves 2980 tanköteles közül iskolába jár 918; és pedig 77 iskolaépületben 88 tanterembe, melyből törvényszerű 45, kielégítő 26, tűrhető 13, rossz 4; a mindennapi iskolában egy osztályú 14, két osztályú 8, három osztályú 6, négy osztályú 20, öt osztályú 30, hat osztályú 10; a 29 helyen levő ismétlő iskolából egy éves tanfolyamú 14, két éves 8, három éves 7. Ezen iskolák vezetésére 89 tanerő van alkalmazva, kik közül fiúkat tanít 31, leányokat 28, vegyesen 30. Közülök oklevéllel bír 45, igazolvánnyal 25, kibocsátvánnyal 3, lelkésztanító 5, segédlelkész 5, képesítvénye nincs 6-nak; állandó 70, ideiglenes 17, segéd 2. A tanerők javadalmazására fordított ez évben 37,334 frt. Taneszközökre 2214 frt. Az iskolaépületek fentartására 9827 frt, és így az összes iskolázásra 49,375 frt. Az egyházkerület által kötelezővé tett tanterv közül 70 iskolában a C), 11-ben a B), 8-ban az A) tanterv van alkalmazásban.

Anyagi állapot. Építkezés és javítás történt összesen 25,104 frt 90 kr értékben. Az összes adományok és hagyományok értéke, a természetbeniekén kívül, 6718 frt 04 kr. Ezen kívül az úrasztala több helyütt részint egész éven át, részint egyes alkalmakkor, egyes buzgó egyháztagok adományából láttatott el kenyérrrel és borral.

Népmozgalmi adatok. Egyházmegyénkben van 43 anya-, 7 leányegyház és 173 szólvány. Ezekben a lelkek száma: 73,479; a szülötteké: 3576; a meghaltaké: 2526; esketetteké: 809; konfirmáltaké: 1129. A 43 anyaegyházban van 44 rendes lelkészi állomás, a melyből egy üresedésbe jött, úgy hogy van 43 rendes, 11 segédlelkész és így összesen 54.

Kiemeljük még a jegyzőkönyvből a következő adatokat: Közalapi járulék, az 1888. év folyamán befolyt az egyházmegyében 2467 frt 46 kr, s a folyó 1889-ik évben a hátralékkal együtt 3187 frt 32 kr fizetendő. Az egyházmegyei papi gyámintézet állása 1888. decz. 31-én 40,588 frt 76 kr volt.

Egy vallássérelmi ügy története.

Azt hiszem, hogy érdekelni fogja e lap t. olvasóit s általában az egész protestáns közönséget, ha az általam bíróság elé vitt s mindhárom bíróság által ítélettel ellátott vallássérelmi ügy történetét röviden ismertetem e lap hasábjain. A történet reánk, protestánsokra nézve felette szomorú. Következtetést belőle vonni nem kívánok a nyilvánosság terén, egyszerűen csak a bíróságok előtti folyamatának megismertetésére szorítkozom; így is lehet annak annyi fontossága, hogy protestáns egyházunk történelméhez a 19-ik században némi adalékul szolgálhat, egyszersmind arra indíthatja egyházi főhatóságainkat, hogy a vallássérelmi ügyeknek elintézését, orvoslását

most már nem a miniszteriumnál, hanem magánál a törvényhozásnál kérvényezzék és sürgessék.

A történet a következő:

Az 1885-ik év junius havában tudomásomra jutván, hogy a dadai róm. kath. plebános két, a t.-dobi ev. ref. egyházhoz tartozandó gyermeket illetéktelenül elkeresztelt: felhívtam Kolmer József plebánost levél útján, és pedig két ízben is, hogy az anyakönyvi adatokat hozzám, mint illetékes lelkészhez megküldeni el ne mulasztja, ha a törvényes következményeket magára vonni nem akarja. Felhívásomnak eredménye nem lett. Ekkor, — mert az egyházkerületek és a konvent által a miniszterium elé terjesztett vallássérelmi ügyeknek, reánk protestánsokra nézve megnyugtató megoldását nem tapasztaltam, — arra határoztam magam, hogy az ügyet bíróság elé viszem s ott keresek jogorvoslást. E tárgyban értesítettem az esperesi hivatalt s az szándékomat nem csak helyben hagyta, hanem egyszersmind kérésemre — bár tévesen — azon útasítással is szolgált, hogy a keresetet a közigazgatási, vagyis a szolgabírói hivatal előtt indítsam meg.

A szolgabírói hivatalhoz intézett, de onnan az ily ügyekben egyedül illetékes járásbírósághoz áttett kérvényt a jövő számban közli

Tóth Lajos,
t.-dobi ev. ref. lelkész.

Őszinte válasz egy nyílt kérdésre.

E becses lap 20-ik számában „egy szatmármegyei presbyter“ arra a kérdésre kér feleletet, hogy érvényes-e az oly egyházközségi közgyűlés által eszközölt gondnokválasztás, melybe a főgondnok-társelnök meg sem volt híva?

A zsinati törvény, az egyházközségi közgyűlések elnökségéről specifice nem intézkedik. A 20. §. az egyházkerületekhez útasítja megállapítását annak, „mi módon gyakorolja az egyházközség, a számára fentartott ügyek feletti határozás jogát“. Ebből kifolyólag a tiszántúli egyházkerület által kibocsátott útasítás 4-ik lapján az a rendelkezés olvasható, hogy „a közgyűlésben az elnöki . . . tisztet ugyanazok viselik, a kik a presbyteriumban“.

A zs. t. 29. §-a a presbyterium elnökségéről szólva, fenttarthatónak nyilvánítja a kettős elnökséget, a hol gyakorlatban van; tehát fenttartható az, az ilyen helyeken, az egyházközségi közgyűlésnél is.

A fentebbiekből nyilvánvaló, hogy nem helyesen jár el az a lelkész, ki, ha egyházában gyakorlatban van a kettős elnökség, gondnoktársát arra sem méltatja, hogy meghívassa a gyűlésbe, mert a lelkésznek kell példát mutatni arra a gyülekezeti tagok előtt, hogy a gondnoki hivatalt nem semmibe venni, hanem tisztelni és becsülni kell, így várhatván azt, hogy e bizalmi állás elfoglalója hathatós támogatója leend törekvéseinek. Az ellenkező eljárás, bizony megfosztja magát.

De, ha elkövette is a lelkész ez alaki hibát, véleményem szerint, a főgondnok nélkül, vagyis jelen-nem-létében eszközölt gondnokválasztás — érvényes. Érvényes azért pedig, mert a gondnok elnöksége, nem sine qua non ja a gyűlésnek. A fent idézett 29. §. míg a lelkész elnökségére határozottan megszabja, hogy „rendes vagy helyettes lelkész jelenléte nélkül gyűlés nem tartható“: addig a gondnok elnökségét, még az oly helyeken is, hol eddig gyakorlatban volt, nem rendeli imperative,

hogy fel kell, hanem csupán annyit mond, hogy fel lehet tartani; az oly helyeken pedig, hol eddig nem volt gyakorlatban, ezután sem követeli, s így itt pusztán a lelkész elnöksége mellett is jogérvényesen határozhat a gyűlés. Ha már ez egyik helyen így megtörténhetik: akkor a másik helyen sem oly elmaradhatatlan feltétel a gondnok elnöksége, hogy jogérvényesen határozni csak az ő jelenlétében lehetne. Ugyanazért, ha a szóban levő gondnokválasztás különben törvényesen ment végbe: — szerintem — annak érvényessége meg nem támadható; noha, — ismétlem, — hol a kettős elnökség szokásban van, e szokásnak engedelmessé, a gondnoki tisztséget méltányolni és becsülni, első sorban a lelkész kötelessége, azt csak futólag említve, hogy a kérdéses főgondnok, nemesak mint ilyen, de csupán mint egy választó-képes köz egyháztagnak is, meghívandó lett volna a gyűlésbe, minthogy ez már egyenes követelménye a törvénynek.

Az egyházkerületi és egyházmegyei gyűlések elnökségéről nem lehet egészen következtetni az egyházközségi gyűlések elnökségére; mert amazoknál, ha valamelyik elnök a gyűlésen való megjelenésben akadályozva van, azt vagy azokat helyettesíteni kell, tehát itt a kettős elnökség egyáltalán nem nélkülözhető, míg az egyházközségi gyűléseknél igen. Per analogiam már, ez utóbbiaknál is, hol két elnök van s egyik vagy másik, vagy esetleg mindkettő is meg nem jelenhet, ezeket is helyettesíteni kellene; de míg ez a lelkész-előknél, eo ipso következik abból, hogy lelkész nélkül gyűlés nem tartható: addig a gondnok-előknél helyettesítéséről a törvény még csak hallgatólag sem szól sehoh.

Panyola.

Kovács Lajos,
ev. reform. lelkész.

K ü l f ö l d.

A németalföldi ref. gyülekezet Elberfelden.

(Folytatás.)

Megérkezvén Elberfeldre, első dolga volt szándékát a lelkészeknek tudtul adni, egyszersmind, miután hazája ref. egyháza eltaszította őt magától, az elberfeldi gyülekezetbe való felvételét kérelmezte. Kérelmének nemsokára hely is adatott, de előbb colloquium tartatott a végből, hogy a szakadás okai eltávolíttassanak s így a ref. egyház egy testté egyesülése lehetővé tétessék. Négy lelkész állott Kohlbrüggével szemben, Krummacher Frigyes Vilmos, Krummacher G. D. unokája, Kohlbrügge vetélytársa, később udvari lelkész lévén a szóvivő. A beszélgetés tárgyát leginkább az íge testté levése képezte s K. felszólított, hogy a „Betrachtung über das Capitel des Evangeliums Mathei“ cz. művében tett némely nyilatkozatát vonja vissza, hanem sarokba szorítá támadóit, midőn kimutató, hogy micsoda képtelenségekre vezettek a Megváltó úgynevezett szeplőtlen fogantatásáról (von einer reinen Empfängniss) való, meggondolatlanul mások után mondott állításaik. A botránkozás követé ilymódon elhárítván, egyébként is a törvény — és a keresztségre vonatkozó álláspontjáról megnyugtató előterjesztést tévén, a gyülekezet kebelébe szabályszerűen felvétellett. Így lett most már Kohlbrügge tagjává a ref. egyháznak, miután ennek tanósszeségét magáénak elismerte, de nem az 1835-ben a Rajna vidékén is elfogadott agendát s ez ellen ki-

fogás nem is emeltetett. Felavatóására már intézkedések is tettek, a külföldiektől különben megkívánt vizsga alól felmentetvén; addig pedig, míg Elberfelden lelkészi hely üresedik, mint segédlelkész volt alkalmazandó. Isteniszteletet kezdetben saját lakásán tartott; pünköst utáni vasárnapon (1846) volt az első, melyen még csak 35 egyén jelent meg. De megcsendülvén az íhletett ajkon az Isten ígéje, csakhamar gyors növekedést vett a tanítványok száma, úgy hogy a szűk terem nem volt többé képes befogadni a hívek seregét, mely körülmény nagyobb helyiség megnyitását tette szükségessé. Ez 1847. ápr. 25-én vétetett használatba, a midőn már 4—5 százra emelkedett a hallgatók száma.

Ugy látszott tehát, hogy az egyház egysége helyreállt, békéje, nyugalma visszatért. De ez csak rövid ideig tartott. A lelkészek nemsokára mást gondoltak s ki nyilvánították, hogy ha Kohlbrügge az agendát el nem fogadja, az egyházba való felvétele érvénytelennek tekintetik; követelték, hogy a vasárnapi összejövetelek, melyeknek tagjai nemesak számra, de súlyra nézve is gyarapodtak, Elberfeldről tétessenek el, vagy szüntetessenek be véglegesen. Végczéljok az volt, hogy Kohlbrügge körükből eltávolíttassék s e végre minden hatalmukban levő eszközöket felhasználták. Belevegült a dologba a polgármester is s betiltá az összejöveteleket. Hiába! ezek befolyása már ellenállhatatlanná lett. A presbyterium most a Kohlbrüggére vonatkozó ügyiratokat a kerületi superintendenshez tette át, de itt is azon kedvezőtlen tapasztalatra kellett jutni, hogy ezen egész ügy magának a superintendensnek kezéből is kivétellett s szószólóját Berlinben magasabb és irányadóbb helyen találta meg.

A nagy tehetségű és Istentől megáldott IV. Frigyes Vilmos, ki a trónon sem feledé el imádni a nála is nagyobb hatalmat, a minden jóknak adóját, a mennyei édes Atyát, finom érzékével kiérezte, hogy Elberfelden olyan valami készül, a mit elrontani engedni nem lehet; oda hatott tehát, hogy a viszályos ügy Kohlbrüggére s híveire nézve kedvezőleg intéztessék el. Ehhez járult még, hogy — több oldalról sürgettetvén a tolerantia — 1847. márcz. 30-án oly pátenst adott ki, melynek alapján az üldözött lelkész s számkivetett nyáj ügye is megoldhatóvá vált. Ezek ugyanis belátva, hogy az adott viszonyok közt az általok óhajtott feltételek mellett, az egyesülés teljes lehetetlen, külön gyülekezet alapítására határozták el magokat, az említett pátenst szabad kezet nyujtván erre. Ápr. 18-án végbe is ment a constitutio a következő irat alapján: „Alólírottak ezen városban egy külön, az államegyház és az államtól független református hitvallású gyülekezetté egyesülnek.

Miután az Isten ígéje szerinti ref. egyházzal együtt a szentírást ismerik el hitőknek és életüknek egyedüli szabályozójául és zsinórmértékéül, jónak tartják, hogy a tannak, mint fog az náluk gyakoroltatni, és a rendnek, mint fog az náluk alkalmaztatni, kifejezést adjanak.

Minthogy sem az újdonság ingere, sem önkényes, rendellenes szabadság utáni vágy, hanem Isten félelme az, mely őket e külön gyülekezet szervezésére vezeti, a legnagyobb örömmel vallják magokénak azon tant és rendet, a mely az Isten ígéje alapján álló ref. egyházban régóta használatban volt. E szerint a mi a tant illeti, a ref. egyház hitvallásait (jelenül a heidelbergi kátét az 1563-ik évről, a németalföldi ref. egyház hitvallását, a mint az 1566-ban II. Maximilián császárnak kézbesítettett és a skót egyházi hitvallást, a mint az 1560 ban a ref. lelkészek elé terjesztett) és formuláit, a kor-

mányzatra vonatkozólag pedig a Jülich-Bergi egyházi rendszabályt, melyekért a tiszteletes emlékü atyák javaikat és vérüket feláldozták, — fogják most szervezendő gyülekezetöknek alapjául tenni. Az istenitisztelet közelebbi berendezése és az egyházi rendszabály miként alkalmazása felett a gyülekezet, önálló tagjainak gyűlésében fog Isten félelmében tanácskozni és határozni.

A mi Urunk Jézus Krisztus kegyelme és az Istennek szerelme és a Szentlélek közössége legyen és maradjon a gyülekezettel.

Maga pedig a béke Istene, megszentelt minket mindentől és a mi teljesen ép elménk, lelkünk és testünk ártatlanságban megtartatott a mi Urunk Jézus Krisztus eljövételére. Hú az, ki minket hív, ki azt véghez is viszi. Ámen.

Az ilymódon megalakult egyház tehát, bár teljes tisztelettel viseltetett és lényegileg összhangzásban állott minden idők és országok ref. egyházainak összhitvallásával, a hozzá közelebb álló Jülich-Cleve-Bergi egyház eredeti szervezetéhez kívánta magát tartani és pedig úgy, a mint az a weseli (1568) és mindenekelőtt az emdeni (1571. okt. 4—13.) zsinatok végzései alapján alakot öltött. A németalföldi egyháznak ezen zsinatok normatív végzéseire való elhatározó befolyása, valamint ezen ország egyházára való későbbi folytonos hatása magyarázza meg, hogy a hitvallások közül a németalföldi confessiót és a heidelbergi kátét emelte ki s tette magáévá a gyülekezet. Ezen viszonyok kapcsolatban azon körülménnyel, hogy tanítója németalföldi, voltak irányadók arra nézve is, hogy az egyházközség megkülönböztetésül a magát evangélikus-reformátusnak nevezett itteni egyesült egyháztól, a „niederländisch-reformirte Gemeinde“ nevet vette fei. Az említettek mellett még a skót hitvallást fogadta el, mint a melyben a ref. egyház tanfogalma különös tisztaságban, frissességben és kenetteljességben jut érvényre. Megjegyzendő azonban, hogy készséggel elismerte a gyülekezetek azon szabadságát, melynélfogva a hitvallások, pl. a heidelbergi káté stb. helyett is alkalmazhatnak másokat, olyanokat, melyek Isten ígésén alapulnak, úgyszint a formulákat is megváltoztathatják. „A református egyháznak — mondatik az idézett „előszóban“ — nincs és sohasem is volt általános a n elismert szabályozó hitvallása; ez a szentírás és kizárólag ennek is kell lenni. Az egyes országokban különböző időkben és különböző körülmények közt állottak elő hitvallások, melyek közül mindenik csak többé-kevésbé kiterjedt körben nyert elismerést és jutott kötelező érvényre. Ez semmi esetre sem fogyatkozás a ref. egyházra nézve. Ezen különböző, bizonyos emberi névhez nem kötött hitvallásokban a ref. egyház egy szűken épült, a megkívántató világosság és levegő nélküli kamrácska helyett egy az isteni íge szikláján, a próféták és apostolok fundamentumán szorosán egyesített házat bír, melynek lakói bármelyik emeleten és tájon tartózkodjanak is, mint a hit és szeretet által összekapcsolt egy család tekinthetik magokat“.

Fogarasi Bálint.

(Folyt. köv.)

Irodalom.

Ünnepi és alkalmi egyházi beszédek. (II. füzet). Irta Révész Imre. Kiadta Révész Kálmán, a pápai ev. ref. theol. akad. ny. r. tanára. Budapest, 1889. Kókai Lajos tulajdona. Bolti ára 1 forint 40 krajczár.

Révész Imre egyházi beszédeinek IV. füzeté jelent meg a kezünk alatt levő kötetben. A hálás fiú tovább folytatja a munkát, hogy atyja emléke annál szilárdabban éljen szívünkben. Nem nagyon rég ismertettük az előbbi füzetet, elmondván arról véleményünket nyíltan és szabadon s a mellett a szerző neve iránti teljes tisztelettől áthatottan. Megvaljuk, hogy e füzetéről kevesebbet tudunk mondani, mint az előzőről, — még pedig azon egyszerű okból, mert ez sokkal fölötte áll annak. Van benne 14 egyházi beszéd: 2 adventi, 1 karácsonyi, 1 újévi, 1 farsangi, 1 úrvacsorai vagy nagypénteki, 1 virágvasárnap, 1 husvét, 1 áldozócsütörtöki, 1 pünköst előtti, 1 pünkösti, 1 aratási, 1 őszi úrvacsoraosztáskor s 1 úrvacsoraosztás után mondandó. Mindezen beszédekben Révész Imre erőteljes szellemét, minden czikornya nélküli hatalmas stylusát látjuk, érezzük és élvezzük. Szépek, keresetlenek s mindenekelőtt a szövegből folyók e beszédek dispositiói, úgy, hogy e kötetet a legteljesebb örömmel ajánljuk lelkésztársaink szíves figyelmébe. Közöljük tudomásul még, hogy Révész Kálmán a most folyamatban levő háromfüzetes cykluson kívül, ünnepi, alkalmi és közönséges egyházi beszédeket tartalmazó, két kötetet fog még kiadni, a VI. és VII. füzetben, boldogult atyja 1870. óta írott egyházi beszédeiből, melyek lehetőleg még ez évben meg fognak jelenni 2 frt 40 kr előfizetési árral, mely a kiadóhoz július legelején beküldendő. A mostani cyklus harmadik (V.) füzeté f. év augusztus hónapjában fog megjelenni.

Kézi Agenda. Templomi és halotti imák szertartási beszédekkel templomi használatra. Irta Gyurácz Ferencz, pápai evang. lelkész. Pápan az ev. ref. főtanoda betüivel. Ára 1 frt 40 kr.

Nagy munkát végezett Gy. F. lelkész úr, míg e 322 lapra menő könyv imádságait megírta. Valóban össze sem tudjuk rövid idő alatt számítani azt a sok imádságot, a mennyi e könyvben fölhalmozva van. Az I. részben közönséges, ünnepi és alkalmi elő- és utóimádságok, a II. részben a szentségek kiszolgáltatása, továbbá konfirmálás, esketés és egyházkelő kibocsátása alkalmával mondandó, a III. részben halotti imádságok vannak. A könyv végén a szokott perikopák sorrendjét közli a szerző, míg a könyvben több helyen alapigéket közöl az illető alkalmakkor tartandó egyházi beszédekhez.

Elmondjuk nyíltan, a mit e könyvben kifogásolunk: bántja a szemet sok helyen a rossz pontozás; feltűnik, hogy a szerző ezt a szót: „m e n n y e i“ következetesen az egész könyvön át „m e n y e i“-nek, ezt: „ö r ö k k é“, mindenütt „ö r ö k é“-nek írja. Ez tehát nem sajtóhiba, ez az illető szavaknak nem indokolható helytelen leírása. Érthetetlen a mondat, mikor a szerző a 260. lapon így ír: „Az erényekben gazdag, szívben ismeri a föld legnagyobb áldásodat“, — el sem tudjuk gondolni, mit akar ezzel a szerző mondani, még ha itt sajtóhiba van is. Németes ez a mondása: „Micsoda . . . az embernek fia, hogy így elő veszed?“ (102 l.). Nem így fordítja Károlyi a 8. zsolt. 5. versét, de igenis fordítva van az az idézett mondat a német: „Dass Du Dich seiner annimmst“ szavakból.

Szeretnők továbbá, ha a szerző imádságaiban mindenütt

Istenhez beszélne és nem okoskodnék Isten előtt állva, a mint ezt igen sok helyen teszi. Mi főként Révész Bálint imádságai-
ban fenjáró, magasztos nyelvezethez, a buzgó lélek költői ér-
zelmeiben áradó kifejezéseihez vagyunk szokva s ezekhez
mérve Gy. F. imádságai nagyon is szárazak, kevésbé emelke-
dettek. Szívesen beismerjük azonban szerző buzgóságát, nemes
jóakarátát s művét ajánljuk is főleg evang. testvéreink figyel-
mébe, pártfogásába. Mi reformátusok legtöbb hasznát vehet-
jük e könyvben a halotti imádságoknak.

Megjelentek. A pozsonyi vértörvényszék
áldozatai 1674-ben. Irta Rác Károly szapáryfalvai lelkész.
Második bővített kiadás. Lelkésztársunk e becses történeti
munkájának rövid jelzésével nem elégszünk meg, hanem rész-
letesebben is ismertetni fogjuk azt. — Gyakorlati bibliá-
magyarázatok. Szerkeszti Garzó Gyula. A május-juniusi
füzetben maga a szerkesztő Malakiás próféta könyvét kezdi
magyarázni, nyolcz magyarázatban a 3-ik rész 6-ik verséig
menvén. A bibliában jártas, a gyakorlati bibliamagyarázat el-
veivel szoros ismeretségben levő, mindig a gyülekezeti élet kí-
vánalmaira, a hallgatók felfogási képességére vigyázó lelkész
áll e magyarázatokban előttünk. — Dalok. Irta ifj. Técsy
József. Ára 1 frt. Szentes. Sima Ferencz könyvnyomdája. Szerző
azt mondja jelge gyanánt előbocsátott versében, hogy ő „szív-
hez beszél, szívet keres“. S csakugyan a 66 lapon közölt 44
költeményben több helyen szívünkhöz tud szerző szólani, rez-
gésbe tudja hozni az érző szív húrjait. Köszönettel vettük a
csinos kiállításban megjelent Dalokat; üdvözljük a szerzőt,
volt tanítványunkat s azt izenjük neki: haladjon e téren is
Excelsior! — Magyar nyelvtörténeti szótár. A
VII-ik füzet a — gyermek-fejedelem — görög szavakat tar-
talmazza.

Különfélék.

Menyhárt János-alapítvány. (Tizenkilencedik kimutatás.).

Ujabbán ez alapítványra Bereczk Sándor szegedi segédlelkész
úr 1 frtot küldött be hozzám. A már nyugtázott 344 frt 66
krral együtt teszen eddig az alapítvány takarékpénztárba tett
összege 345 frt 66 krt. Debreczen, 1889. jun. 27. Csiky Lajos.

Károli Gáspár emléke. Szondy György gyantai lelkész úr
ünnep másodnapján délután gyült perselypénz gyanánt 4 frt
04 krt, Vári Szabó Sámuel lelkész úr a t.-földvári egyház ré-
széről 1 frt 16 krt küldött; a túrkevei ref. egyházi hívek 20
frtot gyűjtöttek; Lévy Mihály lelkész úr Jákó-Hodoson a sír-
emlékre 50 krt, a szellemi emlékre 3 frt 50 krt gyűjtött; vögre
Soltész Farkas tetétleni lelkész úr 2 frtot küldött lapunkhoz.
A hol a két czélt közelebről meg nem jelölik, a küldött pénzt
mi mindig egyformán osztjuk meg a síremlék és a szellemi em-
lék között. Az eddigi adakozások összege lapunknál: a síremlé-
kre 71 frt 62 kr, a szellemi emlékre 68 frt 60 kr, együtt 140
frt 22 kr, mely összeget takarékpénztárba helyeztem. Debre-
czen, 1889. jun. 27. Csiky Lajos.

Budapest. Szász Károly püspök úr f. hó 15-én érte el
születésnapjának 60-ik évfordulóját, a mely alkalommal a pesti
egyházmegye, Sípos Pál esperes úr vezérlete alatt testületileg
tisztelgett nála. E szép, szívből jövő ünnepély részleteiből bu-
dapesti laptársunk után följegyezzük, hogy Sípos Pál úr meleg
hangon mondott lendületes beszéddel üdvözölte a főpásztort.

Szerencsésnek mondotta a napot, mely ezelőtt 60 évvel Szász
Károlyt nekünk ajándékozta. Aztán hangsúlyozva fejezte ki,
hogy e tisztelgés nem akar az ünnepelt bokros érdemeinek
elismerése lenni, mert hiszen arra kevés lenne, nem is a püspök
íránt tartozó tiszteletnek hivatalos nyilvánítása, hanem az
őszinte barátságának, szeretetnek és tiszteletnek egy önkénytel-
en nyilatkozata. Aztán főbb vonásokban elsorolván az ünne-
pelt érdemeit, kiemelte, hogy minden érdemeinek és kitűnő
tulajdonságainak koronája az ő szeretetteljes szíve. Beszédét
azon mindnyájunk szívéből jövő kívánsággal végezte, hogy
tartsa meg őt az Isten még soká, és nekünk, övéinek öröme
s a magyarországi protestántismusnak díszére. A szívből jövő
szívhez szóló beszédet dörgő éljen követte. Szász Károly püs-
pök úr meghatottságtól remegő hangon kezdte beszédét.
Hogy az ő érdemeit mennyire túlozta most az üdvözlő szónok,
s hogy e közben azt, a mi valóban igaz, az ő szeretetteljes szí-
vét, csak úgy odavetőleg említette. Ilyenkor mindig eszébe jut
az a mesebeli király, a ki érezvén halála közeledtét, egy nagy
márványtáblára arany betűkkel felvésette nagy tetteit. A mű-
vész aztán felvéste, hogy a nagy király mennyi diadalt aratott,
hány sereget tett tönkre, hány országot hódított meg stb. s vé-
gül oda jegyezte azt is, hogy a szomszéd özvegy asszonynak
minden héten öt árpakenyeret adott. Egy láthatatlan mennyei
kéz aztán letörölte mind-mind a nagy tetteket a tábláról, csak
ezt a legutólsót hagyta rajta. Hát ő is az ő márvány táblájáról
le engedi töröltetni mind az üdvözlő szónok által reá írt nagy
érdemeket, de azt az utólsót, a szeretetet nem. Biztosította az-
tán a jelenlevőket őszinte barátságáról, mondván, hogy bár
egyenlően szereti egyházkerülete papságát és híveit, mégis a
pesti tractushoz legszorosabb kötelek fűzik. Lelkes éljenzés
követte szavait. — Mi is szívünkben üdvözljük a nagynevű püs-
pök urat s kívánjuk, hogy testi és szellemi erőinek teljességé-
ben éltesse őt a jó Isten „ad multos annos!“

Nagy-Enyed. A Bethlen-főtanoda f. hó 23-án gyászünne-
pélyt tartott amaz elhunyt férfiakért, kik az intézet körül érde-
meket szereztek. Az ünnepély a testületek és nagy közönség
részvételével ment végbe az aulában. Nagy Lajos tanár b. Ke-
mény Gábor egyházkerületi főgondnok felett tartott emlékbe-
szédet, az államférfit, író és vallás emberét jellemezvén benne.
Kovács Ödön Keresztes József, a korán elhalt theologiai ta-
nár pályáját vázolta, Makkai Domokos rektor Székely Ferencz-
ről, a klasszika literatura egykori jeles tanáráról emléke-
zett meg.

Hírek Szatmárból. E hó 12-én tartotta az egyházmegyei
lelkészi gyámintézet kezelő választmánya tavaszi gyűlését. E
gyűlés főtárgya volt: számadás vizsgálása, segélyezendők meg-
állapítása s alapszabály-tervezet előzetes vitatása. A gyám-
intézet pénzereje ez idő szerint 31,737 frt 11 kr törzsvagyon, s
1298 frt 36 kr befolyt kamat. Segélyezésre fölvétetett 28 öz-
vegy, fejenként 46 frttal, s így kiutalványoztatott összesen 1298
frt. Az alapszabály-tervezet semmi külön kiemelendőt nem
contemplál, ha csak azt nem vesszük ilyennek, hogy e szerint
az egyházmegyéből jövőre eltávozó főtétlenül megszűnnek a
gyámintézet tagjai lenni, részvénydíjuk visszatérítése mellett.
— Ugyancsak e hó 16-án választotta meg az atyai egyház lel-
készt, 5 jelölt közül, Elek István és Adorján Zoltánnal szem-
ben 12 szavazattöbbséggel Sáfár Imre szatmári egyik segédlel-
kész urat. A választáshoz gratulálunk az atyai atyafiaknak, s

jót kívánunk ifjú barátunknak, türelmet az „iga“ hordására, áldást, sikert munkálkodására. — 20-án pedig a zsarolyáni egyházba pályázók jelöltettek ki 3-an; a négy pályázó közül egy az egyh. törvény 194. §-a értelmében nem jelöltetett. Itt a választás július 7-én leend. — r. — l.

A tiszántúli ev. reform. középiskolai tanári nyugdíj- és gyámintézet pénztárának állását feltüntető kimutatás az 1888—89-ik évről megjelent s az érdekelt tagoknak szétküldött. A 4 lapra terjedő kimutatásból e helyen kiemeljük a következőket: az intézet vagyoni ereje a közzétett mérleg szerint 19,770 frt 46 kr; vagyonnövekedés ez évben 3042 frt 74 kr; hátrálék tanároknál 459 frt 66 kr, intézeteknél mintegy 400 frt. A nyugdíj- és gyámintézet fentartásához 7 gymnasium fenntartó testülete 51 tanszékkal járul; az intézet tagjainak száma 39; 200 frt nyugdíjban 1 tanár, ugyancsak 200 frt gyámdíjban 3 tanár családja részesül. Általában e nyolczadik évről szóló kimutatás újból beigazolta a jótékony intézmény életrevalóságát s további működése elé is a legjobb reményekkel nézhetünk.

Az ige hatalma. Közzé tesszük, és pedig édes lelki örömmel tesszük közzé a hozzánk küldött lentebbi magánlevelet, mely a nép egyszerű hangjának közvetlenségével hirdeti az örök Isten ígéjének folyton élő és tettekben munkáló fonséges hatalmát. A levél betűről-betűre így hangzik: „Túrkeve város ref. egyház híveitől! A Tiszteletes Dávid Gyula ref. segédlelkész úr által, az evangyéliomi hittan alapján gyülekezetünkben, (a templomban) elmondott néhány egyházi beszédei, — s a felbuzdult, — lelkesebb hallgatók pártfogásával, — és azok kívánságára, — az evangyéliomban — — megígért Örök élet hitének ébresztésére, — s a lelkeknek további táplálékára házi olvasmányul kinyomatott, s (havi) füzetekben megjelenve, egyházunkban elkelt, elterjesztetett ezen néhány evangyéliomi beszéd jövedelméből, — és még ehhez járult jótékony célú különös Adakozásokból is, Adományozunk a nemes célú Károli a l a p r a 20 frtot, azaz húsz forintot, Valamint a Debreczeni Főiskolai Tápiintézetre is, melyől szegény sorsú tanulók élelmeztetnek Szinte 20 forintot, azaz húsz forintot, tehát összesen 40 frtot, azaz negyven forintot Adományozunk. A kik nevezett segédlelkész Ur által a tiszta evangyéliomi Isten ígéjével, — az örök élet hitének fundamentomán — Valamint az Ur házában, úgy Felszólításunkra magán házunkban is tanítottunk, oktattattunk, lelkesítettünk s vígasztaltattunk; A kik hálás tisztelettel vagyunk és maradunk, nevezett segédlelkész Ur iránt, — az Ő körünkből való elszóllítása után a távolban is, — S hogy ezen hívek, az említett jótékony Célokra, közmegegyezéssel Adják ezen Adományt, — bizonyítja Túrkeven, 1889. Jún. hó. Egy Presbiter mindnyájok nevében“. — A levél mellett küldött 40 forintot kitűzött kettős czéjához képest kellő helyére juttattuk. Szerk.

Beküldetett. Dangel Antal fia hazánk egyik kiváló műorgona-készítője Aradon, ki már az utóbbi időben nem egy tanújelét adta művészi tehetségének — úgy tartós, szép hangú orgonája, mint pedig az általa tökéletesített, és szabadalmat is nyert rugó nyomás nélküli kúpszekrény-szerkezet által, — a mult hó folyamán kizárólag az orgonaművészet tökéletesítése szempontjából tudományos körúton volt Német- és Franciaországban, hogy a nálunk még nem ismert electropneumatikus

orgona készítését meghonosítsa — és ezen tudományos körúton nyert tapasztalatait a most építés alatt álló nagyobb műveknél, mint például a Budapest-vári Mátyás templom orgonáján stb. érvényesítse. (Ajánljuk e jónevű orgonakészítő mestert egyházaink szíves figyelmébe. Volt már alkalmunk egyszer igen elismerő nyilatkozatot közölni róla, melyet egyik tekintélyes vidéki egyház lelkésze küldött be hozzánk. Szerk.).

Ajánlkozás. Egyik törekvő vidéki lelkész-atyánkfia méltányos feltételek mellett ajánlkozik a nyári iskolai szünidők folyamán gymnasiumi tanulók correpetálására, gyenge vagy épen megbukott tanulók hiányainak pótlására. Ez ajánlkozásra az érdekeltek figyelmét készséggel felhívjuk s megkeresésekre bővebb tájékozást nyújtunk.

Földes. A mult számban hirdetett földesi tanítói pályázat 5-ik pontja szerint árpa nem két, hanem hét hektoliter és 55 liter adatik.

Laptulajdonos és felelős szerkesztő: **Csiky Lajos.**

HIRDETÉS.

PÁLYÁZAT

a karczagi ev. ref. IV. osztályú gymnasiumban, három újonnan szervezett tanári állomásra; melylyel

1) Két tanári állomáson a magyar, latin nyelv és irodalom,

2) Egy tanári állomáson a természetrajz és földrajz tanítása van egybekötve, heti 20 órán. Javadalmazás 800 frt és 100 frt lakbér, évnegyedenként egyenlő részletekben előre fizetve, az egyházi pénztárból. Pályázat csak ev. ref. vallásúaknak nyitattik. A teljesen felszerelt rolyamodványok, — melyekhez életkor, vallás, végzett tanulmány, eddigi hivataloskodásról és hadkötelezettségi viszonyról szóló okmányok csatolandók, — az igazgatótanács elnökéhez f. évi juliushó 15-ig bezárólag beküldendők.

Ha okleveles tanár választatik, azonnal állandósíttatni fog; ha nem okleveles tanár választatnék meg, 3 év alatt tanári oklevelet tartozik szerezni s csak azután fog állandósíttatni.

Megjegyeztetik, hogy a mennyiben a tantárgyak jelenlegi beosztása változást szenvedne, a megválasztott, heti 22 óra számig, más rokon tantárgyak tanítására is kötelezhető.

A megválasztott tanár a tiszántúli ev. ref. tanári nyug- és gyámintézetnek kötelezett tagja.

Az állomás 1889. évi szept. 1-én elfoglalandó. Karczag, 1889. junius 12.

Hajnal Elek,
ig. t. elnök.

3—3